

економічної ситуації, виходу з фінансової кризи, подолання суперечностей між різними рівнями влади, організації відносин між центром, регіонами та територіальними громадами на принципах розподілу сфер відповідальності й компетенції, а також партнерства у сфері забезпечення громадян України державними та місцевими благами, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління. Реалізація бюджетної децентралізації має спиратися на адміністративно-територіальну реформу в Україні та нову ідеологію державного управління, яка визначає основний зміст діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування як діяльність щодо надання ефективних послуг.

Література:

1. Науменко А.М. Сутність та необхідність децентралізації в процесі реформування економіки України // А.М. Науменко / Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – №3 – С. 157-160.
2. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.
3. «Європейська Хартія про місцеве самоврядування» від 15 жовтня 1985 року. Страсбург, Рада Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. №157-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
5. Постанова КМУ «Методика формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2015 р. №214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>

Януш Тетяна

ст. гр. ФУПОзм – 21

Тернопільський національний економічний університет

tanyauanysh@ukr.net

Науковий керівник – к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

В умовах формування та функціонування ринкової економіки значно посилюється роль та значення такої складової державних фінансів, як державний кредит. Державний борг утворюється внаслідок використання запозичень для реалізації фінансової політики держави, але, в той же час, його неконтрольованість призводить до деформації економіки, грошово-кредитної системи, фінансового ринку. Зростання боргових зобов'язань

зумовлює збільшення витрат державного бюджету на його обслуговування та погашення, що негативно впливає на фінансову незалежність, платоспроможність держави, підвищує боргове навантаження на реальний сектор економіки і населення, знижує інвестиційний і споживчий попит.

Як економічна категорія, державний борг має складний та суперечливий характер. За таких обставин погляди економістів на сутність та наслідки його існування відрізняються. Так, В. М. Федосов, С. Я. Огородник та В. Н. Суторміна вважають, що «державний борг – це сума заборгованості за випущеними й непогашеними внутрішніми позиками, а також сума фінансових зобов'язань країни щодо іноземних інвесторів на певну дату» [1, с. 226]. Відповідно, таке визначення поєднує у понятті «державний борг» заборгованість державного сектора і зовнішні зобов'язання приватного сектора економіки.

На думку А. В. Панчука, державний борг – це сума накопичених зобов'язань держави, враховуючи відсотки за користування позиченими коштами [2, с. 20].

В. В. Козюк вважає, що державний борг – це загальна сума емітованих, але непогашених позик з нарахованими процентами, а також прийнятих державою на себе у відповідний спосіб зобов'язань» [3, с. 11].

Лаконічне визначення державного боргу запропоновано вченими О.Д. Василюком та Павлюк К.В., на думку яких державний борг — це сукупність усіх боргових зобов'язань держави перед своїми кредиторами» [4, с. 454].

На думку вітчизняних економістів З. І. Ватаманюка та С. М. Панчишина, державний борг можна розглядати як загальну суму випущених, але непогашених державних позик з нарахованими відсотками, які мають бути виплачені до певної дати за певний строк [5, с. 383].

Більш спрощене визначення сутності державного боргу зустрічаємо в економічному словнику: державний борг – це мобілізація державою засобів за допомогою випуску державних цінних паперів і урядових позик» [6, с. 53].

Подібне визначення запропонував В. П. Кудряшов, «державний борг – це сукупність зобов'язань держави за платежами, які належить виконати на підставі одержаних або гарантованих активів» [7, с. 293]. Як бачимо, окрім заборгованості структур державного управління вчений включає до поняття державного боргу і гарантований державою борг.

Базилевич В. Д. тлумачить державний борг як «нагромаджену урядом суму запозичень для фінансування дефіцитів державних бюджетів» [8, с. 633]. Однак таке визначення не повною мірою відображає зміст поняття, оскільки державний борг виникає не тільки як наслідок

фінансування дефіциту державного бюджету, а також як результат прийняття державою боргів суб'єктів господарювання.

Грунтовне дослідження проблем державної заборгованості здійснено Т. П. Вахненко, яка пропонує розглядати державний борг як «суму фінансових зобов'язань сектора загального державного управління, які мають форму договірних, стосовно внутрішніх і зовнішніх кредиторів, щодо відшкодування залучених коштів (одержаних товарів, виконаних робіт, наданих послуг) та виплати відсотків (чи без такої виплати)» [9, с. 24].

Законодавче тлумачення державного боргу знайшло своє відображення у статті 2 Бюджетного Кодексу України як загальної суми заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору [10].

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що хоча наведені трактування є подібними, однак вони відрізняються за змістом. На нашу думку, визначаючи сутність державного боргу вказувати на такі характерні риси:

- кредитно-фінансові відносини з приводу залучення державою додаткових фінансових ресурсів, тобто здійснення запозичень;
- позичальником і боржником у цих відносинах виступає держава;
- позикові кошти – це тимчасово вільні кошти юридичних та фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних організацій тощо.

Тлумачення запропоноване С.І. Юрієм, враховує всі характерні риси, і тому, на нашу думку, є найбільш вдалим: державний борг — сума усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави перед внутрішніми і зовнішніми кредиторами, а також відсотків за ними (включаючи гарантії за кредитами, що надаються іноземними позичальниками державним підприємствам) [11, с. 228].

Література:

1. Государственные финансы: учеб.пособие / [В. М. Федосов, Л. Д. Буряк, Д. Д. Бутаков и др.] ; [под ред. В. М. Федосова, С. Я. Огородника, В. Н. Суторминой]. – К. : Лыбидь, 1991. – 276 с.
2. Панчук А. В. Державний кредит: конспект лекцій / А. В. Панчук. – К. : Київ. держ. торг.економ. унт., 1995. – 20 с.
3. Козюк В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: монографія / В. В. Козюк. – Тернопіль : Картбланш, 2002. – 238 с.
4. Василик О.Д. Бюджетна система України / Василик О.Д., Павлюк К.В. – К. Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.

5. Ватаманюк З. І. Економічна теорія: макро і мікроекономіка : навч. посібник / [З. І. Ватаманюк, С. М. Панчишин, С. К. Ревенчук та ін.]. – К. : Альтернативи, 2005. – 608 с.
6. Коноплицький В.А. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / Коноплицький В.А., Філіна Г.І. – К.: КНТ, 2007. – 580 с.
7. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. / В. П. Кудряшов – К. : Знання, 2008. – 431 с.
8. Базилевич В. Д. Макроекономіка: підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик – К. : Знання, 2007. – 703 с.
9. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки / Т. П. Вахненко. – К. : Альтерпрес, 2000. – 152 с.
10. Бюджетний кодекс України: закон України від 08.07.2010 р. № 2456. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
11. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.